

Sluizen Munnekezijl worden gerestaureerd

In waterstaatskringen gaat heel wat geld om. De leek kan dat echt niet allemaal volgen. Zou er iemand zijn die het financiële gegoochel rond de Oosterscheldedam precies begrijpt? In een andere uithoek van ons land is ook iets wonderlijks op waterstaatsgebied in gang gezet: de restauratie van het Sluizencomplex van Munnekezijl. Hoewel belangstellende instellingen en personen daar inderdaad op hadden gehoopt, waren velen bang, dat die hoop ijdel zou zijn. In de rubriek Heemschut in Actie van januari 1983 werd vermeld dat de Bond het provinciebestuur van Friesland op het belang van dit waterstaatsmonument, in samenhang met de gehele (waterstaatkundige) structuur, heeft gewezen.

Mèt de reacties van de plaatselijke Vereni-

Munnekezijl: de schutsluis in de Lauwers uit 1740 die kortgeleden al helemaal opgeknapt is.

ging Dorpsbelang en de Stichting Moderne Architectuur Friesland leek dit ook wel nodig, want kort voordien was de laatste van een reeks sluizen (voor ontwatering en vaarverkeer) in de 42 km lange middeleeuwse Slachtedijk gesneuveld. Deze Getswerderzijl zou met maar tien mille per jaar te redden zijn geweest. De keersluis annex brug, bij

De noodwaterkering die in 1882 in het stroomkanaal bij Munnekezijl gelegd is. De restauratieactiviteiten zijn een paar maanden geleden begonnen.

Foto's: coll. Fries museum Leeuwarden, Frans Andringa

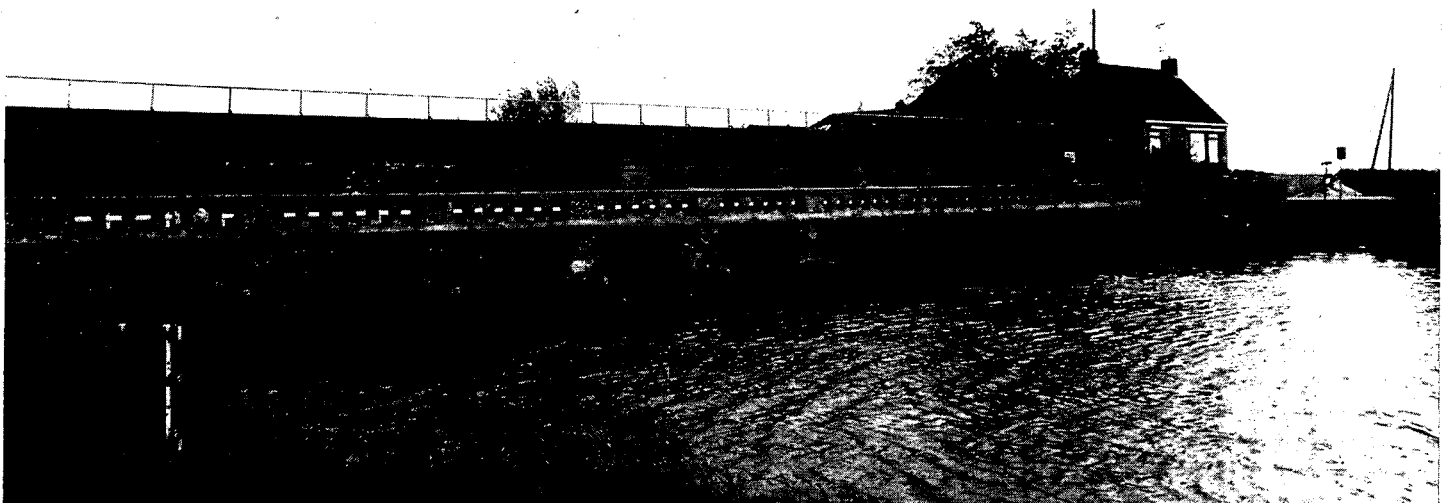
Munnekezijl was na een eeuw gebruik (geslagen in 1882) totaal ten end en een stevige opknapbeurt zou zeker in het miljoen gaan lopen. Er was dan ook weinig hoop, omdat de ervaring leert dat het monumentaspect niet hoog op de checklist van de 'waterstaaters' genoteerd staat.

TIJ KEERDE SNEL

Het tij lijkt snel te zijn gekeerd. Midden 1983 begon een onderzoek naar de haalbaarheid van de restauratie van de sluis met brug, nadat een herstructurering van het verkeer aan deze noordoostelijk marge van Friesland niet (meer) wenselijk leek. Tevens werd onderzocht hoe dit kostbare karwei zo goed en zo voordelig mogelijk kon worden geklaard. Voorop staat daarbij dat de verkeersfunctie die de brug over de keersluis bezit, weer voor vele jaren gegarandeerd kan worden, maar dat dat niet ten koste van het monument-karakter van het complex mag gebeuren. Er is een flink aantal werkeloze jongeren (aanvankelijk 4 en later 8) ingeschakeld middels de WVM-regeling (werkgelegenheidsverruimende maatregelen). Zij kunnen ervaring opdoen bij zo'n bijzonder object, terwijl de kosten van het hele project dan niet zo hoog op hoeven te lopen dat restauratie niet meer mogelijk is. Het lijkt een wonder dat toch tot restauratie is besloten. Ieder kan uitrekenen dat sloop en nieuwbouw tonnen goedkoper zal zijn dan het bedrag waar de begroting nu op sluit: op een ton na, twee miljoen.

In januari werd al met het werk aangevangen en aan het einde van die maand werd er door een flink gezelschap belangstellenden een schouw gehouden, waarbij de gedeputeerde van waterstaat, de heer K. Dankert, van de voorzitter van de vereniging Dorpsbelang een rapport kreeg aangeboden waarin de geschiedenis van het complex in de omgeving is neergelegd. Het in cahiervorm verschenen rapport is samengesteld door mevrouw H. van der Wal en uitgegeven door de Stichting Moderne Architectuur Friesland.

Het was de bedoeling dat de hierin verwoorde historische overwegingen zouden gaan meespelen in de discussie over het al dan niet

behouden van het complex. Nu bij de aanvang van de restauratiewerkzaamheden het rapport pas uitkomt, blijkt de hoop op behoud die in de inleiding wordt geuit, gelukkig realiteit te worden.

MONNIKENWERK

Het dorp Munnekezijl heeft zijn ontstaan en naam te danken aan een sluis die ruim vijf eeuwen geleden in de Lauwers is gelegd. Dat was monnikenwerk. Zij wensten de kwelders ten zuiden van de Lauwerszee in cultuur te brengen, legden daar vele dijken voor aan, maar voor de ontwatering – en later ook de scheepvaart – waren sluisen nodig. In de loop der eeuwen is deze sluis nog twee keer verplaatst en de Lauwers slibde, zo vlak bij de zee gelegen, voortdurend dicht. De huidige sluis is in 1740 gebouwd. Zij is enkele jaren geleden gerestaureerd, maar bezit nog maar één stel deuren en verloor daarmee dus het karakter van een schutsluis.

Het stroomgat bleek te klein; de ontwatering na natte winters en lentes bleef problemen opleveren en het provinciebestuur besloot om de bocht van de Lauwers bij Munnekezijl met een breed stroomkanaal af te snijden en ter hoogte van het dorp een grote noodwaterkering aan te brengen. Met enige bijkomende werken zou de totale verbetering van de waterlozing ruim een half miljoen gaan kosten. Deze noodwaterkering – een keersluis met brug – werd op bijna zestig mille geraamd. 'De keersluis met noodwaterkering bezit met zijn bogenritme tussen de pijlerreeks nog de traditionele ambachtelijke aanpak die sinds de antieken bij waterstaatsbouw werd toegepast' schrijft mevrouw Van de Wal over de structuur van elf waterdoorlaten met 22 stroomgaten waar de brug en een hoge stenen borstwering overheen gelegd zijn. Het was in zijn tijd een van de grootste waterstaatsobjecten in Friesland, 44 meter lang en 4,60 meter hoog: 'een synthese van functionele eenvoud en klassieke vormgeving.'

Het herstel/de restauratie waartoe nu is besloten gaat 1,9 miljoen kosten. Het is niet precies becijferd hoe hoog de meerkosten door de restauratie zijn, maar er is wel geschat dat dit zeker een ton of drie à vier zal zijn, een bedrag, dat geheel ten laste van de provincie zal komen. De gedeputeerde kreeg dan ook nogal wat lof toegezwaaid tijdens bovengenoemde schouw. De heer Dankert bleek echter nog een plan in petto te hebben voor de actieve vereniging Dorpsbelang: nl. voor de dijk tussen de oude sluis en de noodwaterkering die in het verleden is vergraven. Ook dit kleine dijkvak zou weer in oude staat gebracht moeten worden, te meer daar de overige dijken er nog goed bijliggen. Heemschut liet zich ook al in die zin uit. Over een jaar zal in elk geval de grote noodwaterkering er weer tegen kunnen.

Het rapport over het sluisencomplex is te bestellen bij de Stichting M.A.F., Nieuweburen 111, Leeuwarden.

Peter Karstkarel

Gemeentelijk monumenten-beleid centraal op nationale studiedag

Tijdens de jaarlijkse NCM-monumentenstudiedag te Leiden konden verschillende interessante restauratieprojecten worden bechichtigd, waaronder het zg. Gulden Vlies (hieronder) en het zg. Burchtcomplex (afb. volgende blz.)

Interieuropname van het zg. Gulden Vlies, Breststraat 125, Aanvankelijk was vergunning verleend om dit pand met zijn bijzonder rijk versierde interieur op te nemen in een nieuw-annex verbouwplan van C&A. Daardoor zou dit pand echter sterk zijn karakter hebben verloren, onder meer omdat de tuin zou zijn volgebouwd. Door tussenkomst van de gemeente Leiden, die het onlangs voorbeeldig liet restaureren en geschikt maken voor het gemeentebestuur, is dit pand thans gered. Foto: Gemeentelijk Bureau Monumentenzorg.

Dit jaar werd de jaarlijkse door de Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming NCM georganiseerde monumentenstudiedag gehouden in de St. Pieterskerk te Leiden. Het belichten van het gemeentelijke monumentenbeleid op deze dag paste geheel in het kader van de op handen zijnde reorganisatie van de monumentenzorg, waarbij de gemeenten een grotere zelfstandigheid zullen krijgen.

De sprekers die over dit onderwerp deskundig het woord voerden en de wijze waarop het Leidse stadsbestuur als gastheer optrad, zorgden voor een geslaagde bijeenkomst. Wat dit laatste betreft: de ontvangst in de Pieterskerk, een gebouw dat zich bijzonder goed voor een dergelijke bijeenkomst leent, en de mogelijkheid om een aantal belangrijke gerestaureerde en te restaureren objecten te bezichtigen, was uitstekend voorbereid. Een studiedag, zoals gebruikelijk, kan deze

dag niet worden genoemd, hoewel in het programma vermeld stond dat er tussen de voordrachten mogelijkheid tot discussie was. In feite ontbrak daarvoor de tijd en de organisatie.

AANBEVELINGEN

Ook de aanbevelingen voor een gemeentelijk monumentenbeleid die aan het eind van de dag aan de orde werden gesteld waren al klaar en niet het resultaat van gevoerde discussies. Hoewel deze in grote lijnen door de meeste aanwezigen wel onderschreven zullen worden, werd toch het vrijwel ontbreken van de mogelijkheid tot een behoorlijke discussie om deze bij te stellen of aan te vullen door velen betreurd.

De eerste drie aanbevelingen 'Gemeentelijk Monumentenbeleid' zijn:

1. Behoud van de kwaliteit van de gebouwde omgeving – ook de historische – is een belangrijke taak voor de gemeente. Het aanzien van de gemeente heeft invloed op het woonmilieu, recreatie en toerisme en het vestigingsklimaat voor bedrijven. Een gemeentelijk monumentenbeleid zal hierop een duidelijk effect hebben. Heemschut's vice-voorzitter, Mr. E. Dienaar, liet hieraan toevoegen: De Gemeenten dienen daartoe een *actief* beleid te voeren.
2. Voorwaarde voor een gemeentelijk monumentenbeleid is een helder rijksbeleid dat een goed financieringsregime biedt op basis van een stelsel van meerjarenafspraken. Daarnaast mag van het rijk worden verwacht dat het de gemeente bijstaat met adviezen en voorlichting en dat het, waar nodig, coördinerend optreedt.
3. De uitvoering van het centrale monumentenbeleid moet daar waar mogelijk bij de gemeente liggen, terwijl omwille van rechtsgelijkheid, coördinatie en efficiency de rijks-overheid zorgdraagt voor een centrale registratie en financiering.

OPVALLENDE ACTIES

Opvallende acties, die ook nog eens een deel van de korte discussietijd in beslag namen, waren die van verschillende provincie-ambtenaren, betrokken bij het provinciale monumentenbeleid en die van het Gedeputeerde Statenlid van Noord-Holland, mevrouw Van Velzen, die pleitte voor het aannemen van een laatste aanbeveling, nl. tegen de drooglegging van het Markermeer, ofwel de